

Archeologienota

Houthulst-Klerken, Torhoutstraat 14

Deel 2: Programma van Maatregelen

Inhoud

1	Administratieve gegevens	1
2	Gemotiveerd advies.....	2
2.1	Datering en interpretatie onderzoeksterrein	2
2.2	Waardering archeologische vindplaatsen	2
2.3	Impactbepaling	3
2.4	Bepalingen van de maatregelen	4
2.4.1	Kennispotentieel verder (voor)onderzoek	4
2.4.2	Volledigheid van het (voor)onderzoek	5

1 Administratieve gegevens

Algemeen

Naam site	Houthulst-Klerken, Torhoutstraat 14
Ligging	Torhoutstraat 14, deelgemeente Klerken, gemeente Houthulst, provincie West-Vlaanderen
Kadaster	Houthulst, Afdeling 4, Sectie E, Percelen 798B en 799B
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2020-0826
Reeds uitgevoerd vooronderzoek	Bureauonderzoek (2020H318)
Bewaarplaats archief	BAAC Vlaanderen

Actoren

Auteur	Ann-Sophie De Witte
Betrokken actoren	/
Betrokken derden	Niet van toepassing

Plangebied

Oppervlakte plangebied	18.557 m ²
Kartering gewestplan	Agrarisch gebied

2 Gemotiveerd advies

2.1 Datering en interpretatie onderzoeksterrein

Uit de resultaten van het bureauonderzoek valt helaas weinig af te leiden over de antropogene aanwezigheid. Op de historische kaarten en luchtfoto's is te zien dat het plangebied vele eeuwen in gebruik was als akkerland. Op basis van de beschikbare historische gegevens (van de 18de tot en met de 21ste eeuw) lijkt het plangebied nooit bebouwd te zijn geweest. Enkel tijdens de Eerste Wereldoorlog bevond zich binnen het plangebied een smalspoor en een barak.

Binnen het plangebied zelf bevinden zich met andere woorden weinig gekende sporen of structuren waaruit een eenduidige datering afgeleid kan worden. Het plangebied grenst aan een voormalige laatmiddeleeuwse walgrachtsite. De landbouwgronden binnen het plangebied hoorden waarschijnlijk bij deze boerderij. In de ruime omgeving rond het plangebied is, voor zover bekend, weinig tot geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. In de omgeving komen sites voor uit de late middeleeuwen en de Eerste Wereldoorlog. Vindplaatsen uit andere periodes komen niet voor. Dit zou vooral te wijten kunnen zijn aan het feit dat het plangebied eeuwenlang gelegen was binnen een zeer nat gebied. De omgeving van het plangebied was lange tijd een onaantrekkelijke locatie voor de mens om zich te vestigen. Vanaf de middeleeuwen worden de alluviale gronden steeds meer gecultiveerd en ingenomen door akker -en weilanden.

2.2 Waardering archeologische vindplaatsen

Het projectgebied *Houthulst-Klerken, Torhoutstraat* is gelegen op de overgang van de hogergelegen dorpskern die zich op een heuvelrug bevindt en de lager gelegen IJzervallei. De rivieren in de nabije omgeving zijn natuurlijke waterlopen die reeds lange tijd aanwezig zijn in het landschap en dus relevant zijn voor de inschatting van het steentijdpotentieel. Dergelijke plaatsen waren zeer aantrekkelijke nederzittingslocaties voor jager-verzamelaars. Bovendien zijn mogelijk bewaarde podzolbodems aanwezig binnen het plangebied. Intacte podzolen wijzen op een onaangetast bodemarchief en hebben ook een goede kans op het bewaren van steentijdmateriaal. Deze hypothese kan helaas niet bevestigd worden door de CAI-gegevens. In de buurt komen geen steentijdogravingen voor. Dit wil echter niet zeggen dat dergelijke archeologische waarden afwezig zijn in het plangebied. De archeologische verwachting voor de **steenperiode** is middelhoog.

Voor de **metaaltijden**, de **Romeinse periode**, de **vroege en volle middeleeuwen** zijn geen historische en archeologische bronnen voorhanden met betrekking tot het plangebied. In de onmiddellijke omgeving komen geen sporen, structuren of vondsten voor die met deze periode in verband gebracht kunnen worden. Het schijnbaar ontbreken van dergelijke archeologische vindplaatsen kan enerzijds een gevolg zijn van het gebrek aan systematisch archeologisch onderzoek in de regio, anderzijds is het eveneens mogelijk dat de CAI hier (nog) geen melding van maakt. De archeologische onderzoeksbalans in deze regio is namelijk voorlopig zeer beperkt. Uiteraard kan de CAI ook een weerspiegeling zijn van de werkelijkheid en zijn er in de nabije omgeving geen andere archeologische sites aanwezig. Dit zou vooral te wijten kunnen zijn aan het feit dat het plangebied eeuwenlang gelegen was binnen een zeer nat gebied. De omgeving van het plangebied was lange tijd een onaantrekkelijke locatie voor de mens om zich te vestigen. De archeologische verwachting voor sporensites uit deze periodes is bijgevolg eerder laag in te schatten.

In tegenstelling tot voorgaande periodes komen in de onmiddellijke omgeving van het plangebied wel veel laatmiddeleeuwse vindplaatsen voor op de CAI-kaart. Tijdens de late middeleeuwen nam de bevolking toe en kende het gebied een sterke ontwikkeling. Ook op de historische kaarten is de typerende inrichting van de omgeving in de middeleeuwen (hoeves, uitgebreide perceelstructuur,

middeleeuws dorpscentrum met kerk, sites met walgracht, molens...) merkbaar. De meldingen handelen alle over nederzettingssites, meer bepaald sites met walgracht. Dit wil zeggen dat de omgeving een hoge aantrekkingskracht uitoefende op de bewoners om zich te gaan vestigen en de streek meer en meer geëxploiteerd werd. Op de kaart van Ferraris is te zien dat het plangebied grenst aan een walgrachtsite. De kans dat zich binnen de contouren van het onderzoeksterrein nog een walgrachtsite bevindt, is dus eerder onwaarschijnlijk. Wel kunnen sporen aanwezig zijn van de achtererven die aan de walgrachtsite gelinkt kunnen worden. Op basis van de CAI-gegevens en de historische kaarten kan geconcludeerd worden dat het plangebied een hoog potentieel heeft voor de aanwezigheid van sporen uit de **late middeleeuwen**.

In de buurt van het plangebied zijn geen sites uit de **nieuwe tijd** bekend. De omgeving was in deze periode wel reeds bebouwd en intensief bewerkt. De verwachtingen voor sporen uit de nieuwe tijd zijn bijgevolg middelhoog.

Binnen het plangebied kunnen sporen uit de nieuwste tijd, en meer bepaald uit de **Eerste Wereldoorlog**, voorkomen. Rondom het plangebied zijn verschillende meldingen van vindplaatsen uit de Eerste Wereldoorlog, zoals bomkraters, *supply dumps*, restanten van loopgraven... Doorheen het plangebied liep een smalspoor en binnen de contouren van het onderzoeksterrein bevond zich een barak. Bovendien bestaat de kans steeds dat er niet ontplofte projectielen worden aangetroffen tijdens ingrepen in de bodem. De kans op het aantreffen van WOI-sporen is bijgevolg **hoog**.

Conclusie

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kan niet met zekerheid gezegd worden of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn. Tot in de nieuwste tijd was het plangebied onbebouwd en in gebruik als akkerland. Pas vanaf de Eerste Wereldoorlog komen structuren voor binnen het plangebied (zoals een smalspoor en een barak). Na WOI werd het plangebied opnieuw in gebruik genomen als landbouwgrond. De situatie bleef tot op heden ongewijzigd.

Voor de oudere perioden (steentijden-metaaltijden-Romeinse periode-vroege en volle middeleeuwen) is er niets voorhanden wat betreft historische bronnen die relevant zijn voor het plangebied. De enige manier om hierover informatie in te winnen zou dan ook veldonderzoek met ingreep in de bodem zijn. Het bodembestand van het projectgebied is mogelijk reeds tot op ongekende diepte verstoord door ingrepen tijdens de Eerste Wereldoorlog. In welke mate het bodembestand aangetast is gedurende de laatste eeuwen is niet helemaal duidelijk. Om de aan/afwezigheid van archeologische sporen te bevestigen en om de gaafheid van het bodemarchief na te gaan, zou verder archeologisch vooronderzoek nodig zijn.

2.3 Impactbepaling

Wanneer de geplande bodemingrepen worden geplaatst tegenover de archeologische verwachting kan een impactanalyse worden gemaakt. De impact van de bouw van de nieuwe serre is echter minimaal.

- **Paalfunderingen:** De nieuw te bouwen serres hebben oppervlakte van ca. 12.650 m². De constructie van de serre bestaat uit verschillende palen met een diameter van slechts 40 cm die op regelmatige afstanden van elkaar geplaatst worden. De afstand tussen de palen bedraagt 4 m in de breedte en 9,6 m in de lengte. Langs de wanden van de serre worden de palen in de breedte om de 3,20 m ingepland. De fundering van de palen heeft een breedte van 40 cm en een hoogte van 60 cm en wordt voorzien op een diepte van 73 cm onder het maaiveld. Verder wordt geen vloerplaat voorzien. De vloer van de serre bestaat een

worteldoek op volle grond. Het terreinprofiel blijft ongewijzigd. Het maaiveld wordt met andere woorden niet afgegraven of opgehoogd. Het funderingsgrid werd op de betrokken percelen geplaatst. Hieruit blijkt dat de impact van de funderingsgaten op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed zeer beperkt is (verstoringsoppervlak van slechts 71 m² of 0,56% van de totale oppervlakte van de serre)¹. Het mogelijk aanwezige sporenbestand zal slechts weinig verstoord worden door de geplande ingreep. Indien deze terreinen in de toekomst onderworpen zouden worden aan een archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem, zal de zichtbaarheid van de eventueel aanwezige sporen en structuren niet aangetast zijn en zullen deze bijgevolg nog duidelijk in kaart gebracht kunnen worden.

⇒ Bodemingreep constructie serre zeer beperkt/fragmentair

⇒ Geen impact op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed

- **Wandelpad:** De serre wordt van west naar oost doorsneden door een wandelpad van 3 m breed dat bestaat uit betonnen platen van 12 cm dik die rechtstreeks op het maaiveld aangebracht worden. Het wandelpad heeft een oppervlakte van ca. 280 m². De geplande ingreep kan in principe een impact hebben op het eventueel aanwezig archeologisch erfgoed waardoor dit beschadigd of vernield kan worden. Bij verder onderzoek van deze, mogelijk onverstoorde, zones is het potentieel op kennisvermeerdering echter quasi nihil. De te onderzoeken zone is namelijk te beperkt in oppervlakte, te smal/lineair en te ondiep om grondig onderzocht te worden. Bovendien zijn er geen mogelijkheden tot uitbreiding. Extensieve rurale vindplaatsen of nederzettingen worden in regel niet volledig gevat binnen de te onderzoeken zone. De onderzoeksresultaten zullen naar verwachting onvolledig zijn. Voor het opsporen van steentijdsites blijft de verstoring te beperkt. De complexwaarde van de mogelijk (gedeeltelijk) aanwezige sites binnen het onderzoeksterrein ligt naar verwachting laag. Naar verwachting zal verder archeologisch onderzoek binnen het kader van deze geplande ingreep dus niet leiden tot nuttige kenniswinst.

⇒ Bodemingreep te beperkt in oppervlakte/diepte

⇒ Geen nuttige en/of relevante kenniswinst

2.4 Bepalingen van de maatregelen

2.4.1 Kennispotentieel verder (voor)onderzoek

Naast het inschatten van de archeologische verwachting, is het belangrijk om het potentieel op kennisvermeerdering van naderbij te bekijken. Dit wil zeggen dat geanalyseerd wordt in welke mate het uit te voeren onderzoek kan bijdragen tot concrete kenniswinst.

Indien er binnen het plangebied archeologische sporen of structuren aan het licht komen die dateren uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse periode en/of de vroege en volle middeleeuwen, kan dit een grote kennisvermeerdering betekenen. In de omgeving van het onderzoeksterrein is momenteel namelijk geen sprake van dergelijke sporen waardoor de aanwezigheid hiervan als uitzonderlijk en zeldzaam gewaardeerd kan worden. Hierdoor is het potentieel op kennisvermeerdering zeer groot. Voor de middeleeuwen en de nieuwe/nieuwste tijd daarentegen zullen de bekomen resultaten eerder een aanvulling betekenen op de reeds vergaarde kennis van soortgelijke vondsten uit deze periodes. Deze vondsten zouden een bevestiging betekenen van het vermoeden dat de regio bewoond was en geëxploiteerd werd sinds de middeleeuwen. Binnen het plangebied kunnen sporen verwacht worden

¹ De afmetingen van de funderingszolen van de palen bedragen 0,40x0,40 m, wat overeenkomt met een oppervlakte van 0,16 m² per paal. De serre bestaat uit 320 palen. De totale oppervlakte van de funderingszolen bedraagt bijgevolg ca. 71 m².

die gelinkt kunnen worden aan nabijgelegen laatmiddeleeuwse walgrachtsite. Daarnaast kon ook aangetoond worden dat binnen het plangebied relictten uit de Eerste Wereldoorlog verwacht mogen worden.

De archeologische onderzoeksbalans in deze regio is voorlopig zeer beperkt. Er zijn weinig vondsten gekend uit de CAI en tevens is er enorm weinig archeologisch (voor)onderzoek in de vorm van archeologische boringen, proefsleuven en opgravingen gebeurd. Verder onderzoek zou kunnen bijdragen tot de verdere ontwikkeling van de archeologische en historische kennis over Houthulst.

2.4.2 Volledigheid van het (voor)onderzoek

Omdat de geplande bodemingrepen enerzijds geen impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed en anderzijds verder archeologisch onderzoek niet zal leiden tot nuttige kenniswinst (gezien de beperkte oppervlakte en diepte van deze te onderzoeken zones), is het potentieel op kenniswinst erg laag tot onbestaand, ondanks de relatief hoge vooropgestelde archeologische verwachting, in het bijzonder voor sporensites uit de late middeleeuwen en voor WOI-relictten. Wanneer zich dus een archeologische site ter hoogte van het plangebied bevindt, zal deze niet of slechts heel minimaal geraakt worden door de geplande werken. De zone (wandelpad) waar de geplande ingreep wel impact kan hebben op het potentieel aanwezig archeologisch erfgoed is dermate klein en smal in oppervlakte dat de kenniswinst van deze zone erg laag wordt ingeschat. Hierdoor wordt verder archeologisch onderzoek niet nodig geacht. Er wordt bijgevolg in kader van deze omgevingsvergunningsaanvraag geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd.

Op basis van het uitgevoerde archeologisch vooronderzoek is er voldoende informatie over de aan- of afwezigheid van een archeologische site. Het kennispotentieel kon voldoende bepaald worden. Op basis van de beslissingsboom voor verder archeologisch vooronderzoek² is verder vooronderzoek niet aangewezen.

3 Programma van Maatregelen

Niet van toepassing.

² ONROEREND ERFGOED VLAANDEREN 2020a fig.3